

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено дослідженню критеріїв оцінювання ефективності процесу дистанційного навчання студентів. Розглянуто три взаємопов'язаних і взаємодіючих аспекти що характеризують результативність дистанційного навчання: педагогічний, економічний і соціальний. Порівняно економічні витрати на навчання студентів за денною та дистанційною формою навчання.

Ключові слова: Сучасні інформаційні технології, дистанційна освіта, дистанційне навчання, ефективність, якість.

Ефективність дистанційної освіти в загальному вигляді розглядається як основна характеристика функціонування цієї системи, яка характеризує ступінь реалізації поставленої мети і досягнення намічених результатів.

Оцінка ефективності дистанційної освіти має кілька аспектів. Рівень освіченості людини активно впливає як на економіку країни, так і на соціальну і моральну сторони життя людини і її необхідно розглядати в загальному вигляді в трьох взаємопов'язаних і взаємодіючих аспектах: педагогічному, економічному і соціальному [5]. Оскільки без професійності педагогів неможливий відповідний соціальний та економічний ефект освіти, то педагогічний аспект є переважаючим навіть у ринкових умовах і при нинішньому несприятливому соціально-економічному стані в країні. Дійсно, головна мета освіти полягає у задоволенні потреби населення в освітніх послугах в інтересах успішного розвитку духовних та інших якостей, творчого потенціалу особистості та суспільного прогресу в цілому. Досягнення цієї мети, у свою чергу, забезпечує соціальний і економічний ефект.

Проблемами забезпечення якості дистанційного навчання присвячено дослідження А. Андрєєва, Є. Володимирської, І. Делик, В. Птахіної, І. Ібрагімова, Іванченко Е. А., Кравця В.О. та ін.

Метою статті є висвітлення основних підходів до визначення ефективності дистанційного навчання в сучасних ВНЗ.

Соціальна ефективність дистанційної освіти оцінюється через такі показники, як позитивний вплив освітнього процесу на підвищення рівня освіченості особистості та створення для неї найбільш комфортних умов життя, на поліпшення всіх сторін суспільних відносин, на формування відкритого демократичного суспільства. Рівень освіти населення не випадково відноситься до числа вирішальних показників добробуту. Він же в значною мірою визначає статус держави, зміцнює її безпеку, посилює соціальну захищеність особистості у суспільстві. У соціальному плані відбувається зниження рівня злочинності, зменшення залежності населення від системи соціального забезпечення, підвищення культури в суспільстві, поліпшення функціонування державних установ, громадських організацій. [1]

Економічну ефективність освіти слід розглядати, розділяючи її на "внутрішню", притаманну системі дистанційної освіти і "зовнішню". Як "внутрішню" економічну ефективність доцільно розглядати:

– з точки зору безпосереднього внеску працівників освіти у виробництво та підвищення якості освітніх послуг;

– з позицій кращого, більш раціонального використання ресурсів у галузі освіти в цілому, в кожній його ланці та освітній установі.

В свою чергу "зовнішню" ефективність необхідно розглядати:

– з позицій того приросту матеріальних благ, який забезпечується завдяки підвищенню загально-освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня працівників для всіх галузей народного господарства;

– з позицій абсолютного і відносного зниження витрат ресурсів у галузях матеріального виробництва в зв'язку з впровадженням нових науково-технічних розробок, здійснених фахівцями в галузі освіти.

Сказане вище можна проілюструвати прикладами. Вважається, що розвинені країни отримують на один долар вкладений в систему вищої освіти 6 доларів прибутку [5]. За оцінками експертів за рахунок фахівців з вищою освітою ці країни отримують 30% національного доходу.

Зарубіжними вченими [3] було досліджено скільки валового внутрішнього продукту виробляють працівники трьох освітніх груп, що мають базову, середню технічну та вищу освіту. Виявилось, що третя група осіб виробляє більше 50% валового внутрішнього продукту. Подібні дослідження проводилися в Україні і показали, що працівники з вищою, які складають 34% від загального числа працездатного населення, виробляють 56% валового внутрішнього продукту [2].

Найбільш зручним критерієм економічного ефекту вищої освіти для споживача цих послуг є сума приросту індивідуальних заробітків тих, хто отримує таку освіту. Крім того, підвищення рівня освіти дає людині інші важливі переваги: поліпшення умов праці, можливість посідати більш високу посаду, більш різноманітний і змістовний відпочинок, розширення можливості фізичного і розумового розвитку дітей. Сказане вище стосується ефективності освіти взагалі, незалежно від форми його отримання.

Ефективність дистанційного навчання пов'язана з досягненням тих освітніх і виховних цілей, які ставить перед вищою школою сучасне суспільство та нові соціально-економічні умови.

Таким чином, ефективність дистанційної освіти показує ступінь відповідності отриманих результатів поставленим завданням навчально-виховного процесу в особі підготовленого випускника системи дистанційної освіти з найменшими витратами часу, праці, здоров'я викладачів та студентів, грошових коштів (як з боку студента, так і з боку надавача освітніх послуг дистанційно).

Проаналізуємо перший з обраних показників ефективності. Якість підготовки фахівця в системі дистанційної освіти доцільно, як і в традиційній системі освіти, оцінювати рівнем освіченості випускника. Дійсно, цілі процесу навчання, зафіксовані в педагогічних категоріях виглядають як знання, вміння та навички які формують ставлення людини до навколишньої дійсності, його соціально-значимих якостей (пізнавальна самостійність, творча діяльність і т.д.).

Показники рівня освіченості та виховання характеризують розвиток здібностей студентів до навчання, активізацію їх інтелектуальних можливостей і схильностей, обсягу засвоєння, систематизацію знань, умінь, навичок, можливість застосовувати наявні знання для отримання нових, міцність збереження отриманих знань та вміння використовувати їх для вирішення поставлених завдань.

Зазвичай для оцінювання рівня освіченості особистості використовують багаторівневу схему показників[1]:

- 1) оцінка знань навчальних дисциплін;
- 2) рівень системної компетентності (уміння коректувати і покращувати робочі системи, вміння вести моніторинг і корекцію діяльності, розуміння взаємозв'язку соціальних, органічних і технічних систем);
- 3) рівень компетенції в розподілі ресурсів (вміння розподіляти час, вміння розподіляти гроші та матеріали, вміння розподіляти простір, вміння розподіляти кадри);
- 4) рівень технологічної компетенції (вміння вибирати обладнання і інструменти для вирішення поставленої задачі, вміння здійснювати їх технічний догляд та діагностику, вміння застосовувати технології для виконання конкретних завдань);
- 5) рівень компетентності в роботі з інформацією (уміння набувати і оцінювати знання, вміння ефективно інтерпретувати і передавати інформацію, вміння професійно використовувати комп'ютерні системи);
- 6) оцінка базових навичок (вміння писати, вміння читати, вміння говорити, вміння слухати).
- 7) оцінка особистісних якостей (особиста відповідальність, самоуправління, комунікабельність, самоповага);
- 8) оцінка розумових навичок (вміння творчо мислити, вміння приймати рішення, уміння передбачати, вміння вчитися);
- 9) оцінка навичок міжособистісного спілкування (вміння працювати в команді, вміння навчати інших, вміння вести переговори, лідерські якості).

Аналіз різних підходів до оцінки якості показав, що крім такого показника, як освіченість фахівця, якість підготовки фахівця в системі дистанційної освіти в умовах ринкової економіки в даний час намагаються характеризувати показником конкурентоздатності фахівця. Цей показник по змістовному наповненню дещо ширший, ніж просто знання, вміння, навички, набуті студентом. Але поки розробка цього підходу перебуває в стадії становлення і перші кроки зроблені, зокрема, Д.В. Чернілевським і О.К. Філатовим [4].

У реальній практиці в даний час якість підготовки за допомогою дистанційної освіти оцінюється традиційним способом за допомогою екзаменаційних оцінок.

Говорячи про якість підготовки фахівців в системі дистанційної освіти в цілому можна навести висновки, отримані Томасом Расселом в його роботі "Феномен відсутності суттєвої різниці" при дослідженні 248 дослідницьких звітів і статей, що стосуються якості підготовки за допомогою дистанційного навчання з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій і традиційного навчання показали їх нерозрізненість [6], а також результати практичного дистанційного навчання в Московському державному заочному інституті харчової промисловості, а також особистому досвіді викладання з використанням технологій дистанційного навчання підтверджують цей висновок.

Дослідження практичної діяльності освітніх установ що надають освітні послуги дистанційно дозволили виявити фактори, що впливають на ефективність праці викладачів і студентів як ключових елементів в системі дистанційної освіти. Вони безпосередньо і опосередковано впливають на якість дистанційного навчання. Ці фактори значною мірою збігаються з факторами, що визначають вплив технічних засобів навчання при традиційному навчанні.

1. Фактори трудового процесу (мета, завдання, складність змісту навчання що підлягає засвоєнню). Чим вони складніші, тим більше вимог пред'являється до можливостей її виконавців (фізичним, розумовим), до технічної оснащеності процесу навчання і до його зовнішніх умов. Цими факторами визначається навантаження (вид, інтенсивність розподіл часу) і етапи навчання.

2. Організаційно-управлінські чинники або фактори матеріально-технічної оснащеності діяльності викладача і студента (що включають в себе наявність необхідного обладнання, технічних засобів, організації робочого місця, що забезпечують використання прогресивних методів і організаційних форм роботи, раціональності засобів сучасних інформаційних технологій, що характеризують відповідність комплексу матеріальних засобів цілям і завданням навчання, змісту програми, особливостям трудової діяльності викладача і пізнавальним здібностям учнів, пристосованість засобів сучасних інформаційних технологій до організаційних форм, методів і прийомів навчання).

3. Фактори зовнішнього середовища (нормативно-правові, санітарно-гігієнічні, естетичні, технічні).

4. Людські фактори-чинники соціального середовища (світогляд, ставлення до своєї професії, ступінь відповідальності, рівень професіоналізму, мотиваційні установки, комунікабельність та ін.) Мотиваційна

стійкість трудової діяльності учасників освітнього процесу (задоволеність процесом і результатом навчання, мотивацію на виконання поставленого завдання і інтерес до результатів роботи).

5. Фактори, зумовлені індивідуальними особливостями людини: психофізіологічні, антропометричні, поведінкові особливості; природні якості—здатність до навчання, стан здоров'я, вік та ін. Вони впливають на час витрачений викладачем на передачу навчальної інформації та час витрачений студентами на її сприйняття, а також на підготовку засобів сучасних інформаційних технологій.

Розкриємо зміст економічної складової ефективності—вартості. Її можна розглядати як з позицій виробника освітніх послуг, тобто освітнього закладу, що використовує технології дистанційної освіти, так і зі сторони споживача освітніх послуг—студента. Аналіз показує, що в літературних джерелах, програмних документах постійно змішуються ці складові, особливо при констатації того факту, що однією з привабливих властивостей дистанційної освіти в економічному плані є те, що вона дешевша від традиційних форм. Кількісні оцінки цієї різниці різні. Досить часто фахівцями вказується величина 50%. Інші дослідники наводять більш реалістичні дані в розмірі 10-20%. Але при економічних оцінках треба враховувати той факт, що вираш тим вище, чим більший контингент учнів буде включений в освітній процес. Цим дистанційне навчання схоже на "масове" виробництво в промисловості, але тільки з економічної точки зору.

З позицій надавача освітніх послуг у загальному вигляді вартість послуг дистанційного навчання є сума всіх витрат на їх створення і підраховується як сума амортизаційного фонду (вартість зносу будівель, обладнання), оборотного фонду, в який включаються всі поточні витрати (зарплата, стипендії, плата за послуги зв'язку, плата за користування глобальною комп'ютерною мережею Інтернет та ін.) і прибутку.

У конкретному освітньому закладі для освоєння системи дистанційної освіти, проводячи економічні оцінки, при обліку даних статистики, наукових звітів і публікацій, необхідно пам'ятати про значні первісні витрати, необхідні для функціонування системи дистанційного навчання, які включають в себе підготовку навчально-методичних матеріалів, навчання викладачів, витрати, пов'язані з організацією зв'язку та деякі інші довготривалі капітальні вкладення.

У висновку звернемо увагу на важливу обставину, а саме проблему потенційної можливості оплати за навчання в даний час в Україні. З урахуванням мінімального прожиткового мінімуму в сумі близько 120 гривень на місяць можна зробити висновок про те, що середньостатистичне населення України не може оплачувати вищу освіту, тому що грошовий місячний дохід становить близько 2500 гривень. Реальна вартість освітньої послуги для середньостатистичного населення України становить при очній формі отримання освіти складе близько 15000. Тобто в масовому масштабі питання стоїть в неможливості оплати вищої освіти, одержуваного заочною формою. У цьому випадку дистанційне навчання є єдиною можливістю отримання освіти широкими верствами населення.

Використані джерела

1. Владимирська Є.Ю. Науково-методичне забезпечення якості дистанційного навчання у технічному університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Є.Ю. Владимирська.— К., 2006.— 21 с.
2. Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №34-35-36/2012.
3. Ибрагимов И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений+ / И.М. Ибрагимов; под ред. А.Н. Ковшова.— 2-е изд., стер.— М.: Издательский центр "Академия", 2007.— 336 с.
4. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе : [Учеб. пособие для вузов по пед. спец., для магистрантов, аспирантов и слушателей системы доп. проф. образования] / Д. В. Чернилевский.—М. : Юнити, 2002.—437 с.
5. Щетинин В.П. Экономика образования / Щетинин В.П., Хроменков Н.А, Рябушкин Б.С.—М: Рос. Агенство, 2008,—306 с.
6. Thomas Russel "The No Significant Difference Phenomenon".— North California State University — 2001.

Petrenko T.A.

SOME ISSUES OF EVALUATION OF DISTANCE EDUCATION

The article studies the criteria for evaluating the effectiveness of distance learning students. We consider three interrelated and interacting aspects that characterize the effectiveness of distance education: pedagogical, economic and social. Comparing economic costs of educating students for full-time and distance learning.

Keywords: *Modern information technology, distance education, distance learning, efficiency, quality*

Стаття надійшла до редакції 01.09.2013 р.

